

Kainuun Venäjä -strategia 2021-2027

KAINUUN LIITTO

Kainuun Venäjä -strategia 2021-2027

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
Puh. 040 722 0900
kirjaamo@kainuunliitto.fi

Kuva: Kainuun liitto

B:21

ISBN 978-952-6685-88-5 (painettu)
ISBN 978-952-6685-89-2 (verkkojulkaisu)
ISSN-L 2323-752X
ISSN 2323-752X (painettu)
ISSN 2323-7538 (verkkojulkaisu)

Kajaani 2021

Esipuhe.....	6
Johdanto.....	7
Kainuun Venäjä-yhteistyön visio, missio ja tavoitteet 2021–2027.....	9
Kainuun Venäjä-yhteistyön painopisteet	10
Yhteistyön läpileikkaavat teemat	12
Arjen hyvinvointi ja osaaminen	13
Elinkeinojen kehittäminen	15
Saavutettavuuden infrastruktuuri	17
Toimenpiteet strategian toteuttamiseksi	20
Yhteenvedo ja suositukset jatkotoimiksi	24
Kainuun Venäjä-yhteistyön tavoitteenasettelu	25
Visio.....	25
Missio	25
Tavoitteet.....	25
Painopisteet.....	25
Läpileikkaavat teemat	25
Toiminnan suunnittelusta ja seurannasta.....	27
Kainuun Venäjä-yhteistyön toimintaympäristön analyysi.....	28
Kainuun kansainvälistymisen kehät	29
Kahdenvälinen yhteistyö	30
Euregio Karelia yhteistyöfoorumina.....	30
Barentsin alueen yhteistyö.....	31
Rajat ylittävää yhteistyötä rahoitusohjelmien tuella	32
SWOT-analyysi	33
Vahvuudet.....	33
Heikkoudet.....	34
Mahdollisuudet	34
Uhat.....	36
Lähdeluettelo.....	37
Liite	38
Julkaisuluettelo	41

Esipuhe

Kainuun liitto toteuttaa aluekehitysviranomaisen tehtävässä jatkuvaa kansainvälistä yhteistyötä ja edunajamista. Venäjä-yhteistyö ja kanssakäyminen rajan yli nähdään merkittävänä voimavarana. Venäjä-yhteistyötä edistetään Venäjä-strategian avulla, jonka toteuttamiseksi tarvitaan laajaa yhteistyötä.

Kansainvälisyys on tunnistettu Kainuun maakuntaohjelmassa 2018–2021 yhdeksi alueen kehittämisen kannalta keskeiseksi tekijäksi ja määritelty yhdeksi toiminnan painopisteeksi. Venäjä-yhteistyö on osa laajempaa kansainvälistä yhteistyötä, joka konkretisoituu Kainuussa erityisesti Barents-yhteistyössä ja Euregio Karelia -yhteistyöfoorumin toiminnassa, sekä kahdenvälisessä yhteistyössä Kostamuksen kanssa. Venäjä-strategia huomioi monialaisten Euregio Karelian ja Barentsin euroarktisen yhteistyön ulottuvuudet sekä käynnissä olevat ja tulevat liikennehankkeet ja Koillisväylän datakaapelihankkeen.

Venäjä-yhteistyö on tärkeä osa kansainvälistä toimintakenttää ja yhteistyötä. Yksi edunajamisen kärjistä on rajat ylittävien rahoitusohjelmien valmistelu EU-ohjelmakaudelle 2021–2027 ja sen jälkeen. On tärkeää, että Kainuu on mukana vaikuttamassa EU-ohjelmakausien valmisteluun ja rajat ylittävien rahoitusohjelmien suunnitteluun ja päätöksentekoon. Edunvalvontaa ja edunajamista tehdään virkamies- ja poliittisella tasolla sekä yhteistyöfoorumeiden, kuten Euregio Karelian kautta, sekä Itä- ja Pohjois-Suomen EU-toimiston kautta.

Kansainvälinen yhteistoiminta ja raja-alueyhteistyö ovat oleellinen osa Kainuun elinvoiman kehittämistä. Kainuun Venäjä-strategia vastaa osaltaan Kainuun maakuntaohjelman 2022–2025 laatimisprosessin aikana tunnistettuihin alueen kannalta kriittisiin menestystekijöihin. Yksi keskeinen menestystekijä on, että Kainuuseen saadaan osaavaa työvoimaa. Rajat ylittävässä yhteistyössä on yhä tärkeämpää edistää työvoiman liikkuvuutta.

Vuosien 2020–2021 koronapandemia vaikutti merkittävästi Kainuun ja Venäjän lähialueiden aluetalouteen muun muassa matkailussa. Valtioiden välistä rajaliikennettä rajoitettiin voimakkaasti ja Kainuun lentoliikenne pysähtyi hetkellisesti kokonaan. Kansainvälisessä yhteistyössä otettiin nopeasti käyttöön uusia työmuotoja kuten etäyhteyksiä. Myös tulevaisuudessa on tarpeen kehittää rajat ylittävää saavutettavuutta myös digitaalisten yhteyksien osalta.

Venäjä-strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimijoiden vahvaa sitoutumista ja laajaa yhteistyötä maakunnallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kainuun maakuntahallitus 14.06.2021

Matti Mulari
maakuntavaltuuston ja
Venäjä-strategiaryhmän pj.

Timo Korhonen
hallituksen puheenjohtaja

Pentti Malinen
maakuntajohtaja

Johdanto

Kainuun maakuntahallituksen nimeämä Venäjä-strategiaryhmä ja sen työvaliokunta käynnistivät joulukuussa 2019 Kainuun Venäjä-strategian valmistelun vuosille 2021–2027. Venäjä-strategiaryhmän tehtävä on seurata Venäjä-strategian toteuttamista, reagoida toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin sekä tehdä tarvittavia korjausliikkeitä Venäjä-strategian toteuttamiseen.

Edellinen Kainuun Venäjä-strategia 2020 hyväksyttiin vuonna 2014, minkä jälkeen kansainvälinen toimintakenttä on oleellisesti muuttunut sekä globaalilla tasolla että EU:n ja Venäjän yhteistyösuhteissa ja toimintatavoissa. Alueason yhteistyö Suomen ja Venäjän lähialueiden välillä on kuitenkin jatkunut mahdollisista kansainvälisistä jännitteistä huolimatta. Ruohonjuuritason yhteistyötä paikallisten toimijoiden ja alueviranomaisten välillä on haluttu edelleen kehittää, ja vuoropuhelun jatkuva ylläpitäminen rajan yli koetaan tärkeäksi.

Vuonna 2020 levinnyt koronapandemia on muuttanut kansainvälistä toimintakenttää ja tuonut uusia haasteita kansainväliseen yhteistyöhön, sekä vaikuttanut merkittävästi aluetalouteen. Kaikessa yhteistoiminnassa on jouduttu opettelemaan uusia toiminta- ja yhteydenpitomuotoja digitaalisten sovellusten välityksellä.

Kainuun Venäjä-strategia vastaa osaltaan Kainuun maakuntaohjelman 2022–2025 laatimisprosessin aikana tunnistettuihin kriittisiin menestystekijöihin. Sen lisäksi strategiaproessin aikana on havaittu tarve kytkeä Kainuun Venäjä-yhteistyö aiempaa tiiviimmin laajempaan kontekstiin, kuten Euregio Karelia -yhteistyöfoorumin toimintaan sekä Barentsin ja arktisen yhteistyön rakenteisiin. Kainuun Venäjä-strategian painopisteet ja tavoitteet tukevat ja täydentävät Euregio Karelian yhteistyöstrategiaa 2021–2027 sekä vastaavat Barentsin ohjelmassa 2019–2023 asetettuihin tavoitteisiin. Vastavuoroisesti Kainuun Venäjä-strategian toteuttaminen saa lisäarvoa näistä strategioista.

Jotta yhteistyön käytännön toteuttaminen tulevana vuosina olisi mahdollista muun muassa yhteisten rajanylittävien hankkeiden avulla, Kainuun Venäjä-strategiassa luodaan linkki uuden EU-rahoituskauden 2021–2027 tarjoamiin rahoitusmahdollisuuksiin. Yhteistyön tulee kuitenkin jatkua saumattomasti myös erillisrahoitteisten hankkeiden välillä ja rahoituskausien murroskohdissa.

Edellä mainitut toimintaympäristön ja toimintatapojen muutokset on otettu huomioon Kainuun Venäjä-strategian sisällöissä, mutta myös strategian laadinnan käytännöissä. Strategiatyön edetessä kävi yhä selvemmäksi tarve aiempaan strategiaan verrattuna uudentyyppiselle asiakirjalle ja etenemistavalle Venäjä-yhteistyössä.

Strategiatyöhön osallistuneilla tahoilla oli kiinnostusta hyvin monimuotoiseen ja monipuoliseen Venäjä-yhteistyöhön. Tarkkojen toimialakohtaisten kehittämistoimien määrittelemine ei tämän vuoksi tuntunut Venäjä-strategiaprosessissa tarkoituksenmukaiselta, etenkin kun Kainuun aluekehittämisen painopisteet määritellään erikseen maakuntaohjelmassa ja esille nousseet toimialakohtaiset kehittämisajatukset ja -tarpeet on mahdollista sisällyttää uuden Venäjä-strategian laajempien painopistealueiden sisälle. Kainuun Venäjä-strategian tarkoituksena on tukea Kainuun maakuntaohjelman toteuttamista. Tätä varten Kainuun Venäjä-strategiassa kuvataan Venäjä-yhteistyön erityispiirteitä ja määritellään sille omat strategiset tavoitteensa, sekä ehdotetaan toimenpiteitä näihin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Strategiatyöhön osallistuneiden tahojen puheenvuoroissa ja palautteissa korostuivat johdonmukaisesti erilaiset yhteistyön kehittämiseen liittyvät seikat, kuten tiedon ja osaamisen kehittäminen, kumppaneiden löytäminen ja säännöllinen yhteydenpito sekä kainuulaisten toimijoiden kesken että yli rajan. Näistä aiheista on keskusteltu aiemminkin, mutta erityisesti koronapandemian keskeytettyä usean toimijan yhteistyön hetkellisesti tai kokonaan ja pakotettua kainuulaisia Venäjä-toimijoita uudenalaiseen ajatteluun ja uudenalaisiin toimintamalleihin, tuntuu nousseen esille tarve uudistaa ja kehittää yhteistyötä voimallisesti.

Jäljempänä tässä asiakirjassa avataan Venäjä-yhteistyön kehittämistarpeita ja painopisteitä ja esitetään ratkaisuja uudenalaiseksi verkostoyhteistyöksi Kainuussa ja Kainuusta rajan yli Venäjän suuntaan. Kainuun liiton tehtävä sen perussopimuksen pohjalta on yhteistyön edistäminen Venäjä-yhteistyön keskeisten toimijoiden kanssa. Kainuun liitto osallistuu soveltuvin osin strategiassa esitettyihin prosesseihin ja voi myös ottaa niistä osavastuuta, mutta pääsääntöisesti tarkoituksena on edesauttaa ja tukea muiden toimijoiden roolia ja Kainuun Venäjä-yhteistyöverkoston toimivuutta. Tämän lisäksi voidaan tarvittaessa toteuttaa yhteisiä hankkeita ja hakea avustuksia toiminnalle.

Kainuun Venäjä-strategiatyön aikana keväällä 2021 kerättiin palautetta aktiivisesti eri sidosryhmiltä. Ensin toteutettiin kyselyt sekä suomalaisille toimijoille että venäläisille yhteistyökumppaneille ja sen jälkeen järjestettiin kolme samansisältöistä etätyöpajaa. Sekä kyselyt että työpajat olivat avoinna kaikille kiinnostuneille. Kyselyjen ja työpajojen kautta esille nousseet asiat otettiin huomioon strategiassa ennen toukokuussa 2021 järjestettyä julkista kuulemiskierrosta.

Samanaikaisesti Venäjä-strategian valmistelun kanssa valmisteltiin Kainuun uutta maakuntaohjelmaa sekä Euregio Karelian yhteistyöstrategiaa 2021–2027 ja erillisiä kulttuurin ja matkailun alastrategioita. Näiden prosessien anti pystyttiin hyödyntämään suoraan Kainuun Venäjä-strategian 2021–2027 sisällössä.

Strategian päivitysprosessissa laadittiin toimintaympäristön analyysin, sidosryhmäkyselyjen ja työpajojen pohjalta yhteistyön painopisteet ja määriteltiin Venäjä-yhteistyön tavoitteet vuosille 2021–2027. Strategian valmisteluvaiheessa Kainuun suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin työryhmä (SOVA-ryhmä) käsitteli strategialuonnosta ja arvioi sen vaikutuksia eri näkökulmista. Kainuun SOVA-ryhmältä saatu palaute otettiin huomioon strategian sisällön laatimisessa. SOVA-ryhmän laatima arviointikooste strategian vaikutuksista on liitteenä.

Aluksi strategiassa määritellään Kainuun Venäjä-yhteistyön visio, missio ja tavoitteet vuosille 2021–2027.

Toiseksi kuvataan Kainuun Venäjä-yhteistyön painopisteet ja läpileikkaavat teemat (kestävän kehityksen tavoitteet), jotka on laadittu toimintaympäristön analyysin ja erilaisten tausta-aineistojen avulla, sekä sidosryhmille toteutetun kyselyn ja työpajojen tulosten perusteella.

Kolmanneksi tehdään yhteenveto strategian tavoitteista ja esitetään konkreettisia toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia tulevien vuosien Venäjä-yhteistyön toteuttamiselle.

Strategiaosion jälkeen kuvataan Kainuun Venäjä-yhteistyön toimintaympäristöä ja eri tason yhteistyörakenteita kansainvälistymisen kehien avulla.

Viimeisessä luvussa avataan SWOT-analyysin tarkempi sisältö. SWOT-analyysissä on määritelty Kainuun Venäjä-yhteistyön vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia.

Kainuun Venäjä-yhteistyön visio, missio ja tavoitteet 2021–2027

Kainuun Venäjä-yhteistyön visio, missio ja tavoitteet vuosille 2021–2027:

VISIO:

Kainuun Venäjä-yhteistyö on aktiivista ja raja-alueen elinvoimaa vahvistavaa

MISSIO:

Kainuulaisten toimijoiden Venäjä-yhteistyön edellytysten tukeminen

TAVOITTEET:

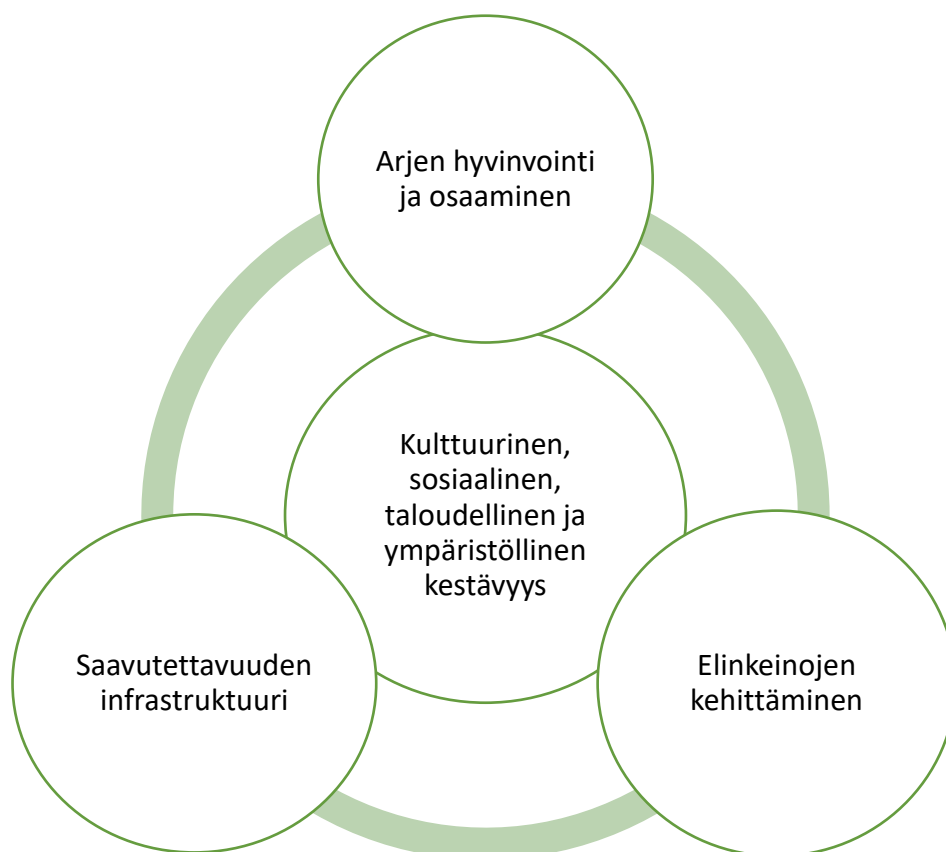
1. Kainuun Venäjä-yhteistyössä edistetään alueen asukkaiden arjen hyvinvointia ja kanssakäymistä rajan yli.
2. Kainuussa on laadukasta Venäjä-osaamista ja aktiivisia Venäjä-yhteistyön tekijöitä.
3. Kainuussa edistetään aktiivisesti rajat ylittävää liiketoimintaa ja yritys yhteistyön edellytyksiä.
4. Kainuun rajanylittävä saavutettavuus nähdään kriittisenä menestystekijänä ja sen parantamiseen panostetaan.
5. Kaikessa toiminnassa huomioidaan kestävän kehityksen periaatteet.

Kainuun Venäjä-yhteistyön painopisteet

Strategiatyön aikana tunnistettiin Kainuun Venäjä-yhteistyössä kolme painopistettä;

1. arjen hyvinvointi ja osaaminen
2. elinkeinojen kehittäminen sekä
3. saavutettavuuden infrastruktuuri.

Painopisteet tukevat edellä esitettyjä yhteistyön tavoitteita sekä vuonna 2021 käynnissä olevan Kainuun maakuntaohjelmaproessin aikana tunnistettuja kriittisiä menestystekijöitä, erityisesti: elinkeinot ja osaaminen, hyvinvointi ja elinvoima, saavutettavuus sekä yhteistyön toimintatavat ja rakenteet. Painopisteet tukevat toinen toistaan ja edistävät vuorovaikutuksessa rajanylittävän yhteistyön edellytyksiä.

Kuvio 1: Kainuun Venäjä-yhteistyön painopisteet

Kainuun Venäjä-yhteistyön painopisteillä vastataan SWOT-analyysissä tunnistettuihin vahvuuksiin, heikkouksiin, mahdollisuuksiin ja uhkiin. Kainuun Venäjä-yhteistyön toimintaympäristön kuvaus ja tarkempi SWOT-analyysi löytyvät strategian lopusta.

	Vahvuudet	Heikkoudet	Mahdollisuudet	Uhat
Arjen hyvinvointi ja osaaminen	Yhteistyön pitkät perinteet Venäjä-osaaminen, venäjän kielen osaajat Yhteinen kulttuuriperintö Oppilaitosyhteistyö Monimuotoinen luonto vetovoimatekijänä Kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rajanylittävä yhteistyö	Puutteet kielen ja kulttuurin tuntemuksessa Näköalattomuus ja ennakoluulot, negatiiviset ennakkotiedot	Kaksikielisyys rikkautena Kuntien, yritysten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyön vilkastuminen Nuorten rajanylittävän yhteistyön vilkastuminen Luontoarvojen tunnistaminen ja niihin liittyvien palvelujen kehittäminen veto- ja pitovoimatekijänä raja-alueella Euregio Karelia -yhteistyöfoorumi yhteisessä edunajamisessa	Rajaseutujen tyhjentyminen ja elinvoiman ehtyminen
Elinkeinojen kehittäminen	Kansainvälinen rajanylityspaikka (Vartius-Lyttä) mahdollistaa sujuvat rajanylitykset maantie – ja rautatieliikenteelle Sujuva viranomaisyhteistyö Venäjä-osaaminen	Hidas talouskasvu Venäjä-yhteistyön rahoituksen saatavuus	Karjalan tasavallan edelläkävijäalueiden (TOR) luomat mahdollisuudet Etätyön ja monipaikkaisuuden lisääntyminen Verkkokaupan potentiaalin hyödyntäminen	Ilmastomuutos Digiriippuvuus
Saavutettavuus	Barentsin alueen yhteistyö ja verkottuminen kansainvälisten toimijoiden kanssa EU:n ja Venäjän rajayhteistyöohjelmien jatkuminen seuraavalla ohjelmakaudella	Puutteita infrastruktuurissa ja saavutettavuudessa Byrokraattiset viisumikäytännöt ja rajamuodollisuudet yhteistyön hidasteena Pitkistä etäisyyksistä johtuvat korkeat kuljetuskustannukset päämarkkinoille	Liikenne- ja tietoliikenneyhteydet, liikenteen uudet palvelut Koillisväylän datakaapeli Kainuun datakeskusekosysteemi	Väestökato, rajaseudun tyhjeneminen Rahoitusinstrumenttien ja osaavan resurssipääoman väheneminen Pakotepolitiikan tiukennukset Ennakoimattomat tekijät (esim. pandemia)

Kuvio 2: Kainuun Venäjä-yhteistyön SWOT-analyysi.

Yhteistyön läpileikkaavat teemat

Läpileikkaavana teemana kaikessa toiminnassa tulee ottaa huomioon YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda2030 mukaiset periaatteet: kulttuurisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä toiminta. Tarkemmat kuvaukset kestävän kehityksen tavoitteista: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>

Kuva 1: YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Agenda 2030.

Arjen hyvinvointi ja osaaminen

Arjen hyvinvointi sisältää muun muassa koulutuksen ja kulttuurin osa-alueet. Koulutuksen ja kulttuurin alalla on Kainuussa tehty käytännönläheistä rajan ylittävää yhteistyötä monien yhteishankkeiden muodossa. Venäjä-osaamisen ja kulttuurintuntemuksen lisääminen on nähty keskeiseksi kehittämistarpeeksi, mutta myös Venäjä-yhteistyön voimavaraksi Kainuussa. Kansalaisjärjestöjen välinen yhteistyö sekä lasten ja nuorten aidon yhteistyön lisääminen edesauttaa kulttuurintuntemuksen, kielitaidon ja vakaiden yhteistyösuhteiden ylläpitoa myös tulevaisuudessa.

Kulttuurin saralla yksi merkittävä yhteistyötä luova teema on Kalevala, joka on sekä Suomen että Karjalan tasavallan kansalliseepos. Kuhmon Juminkeossa on tallennettu ja vaalittu Kalevalaan liittyvää kulttuuriperintöä jo pitkään, ja Juminkeon arkistosta ja kokemuksesta voidaan ammentaa paljon. Myös muilla toimijoilla ympäri Kainuun, esimerkiksi Elias Lönnrot -seuralla, on paljon annettavaa teeman osalta. Lönnrot liittyy jollakin tavalla kaikkiin Kainuun kuntiin. Kulttuuri- ja kirjallisuusmatkailun kehittämisessä voidaan hyödyntää Kuhmon kaupungin vuonna 2019 saamaa Kalevala-epokseen perustuvaa UNESCO:n kirjallisuuskaupunkistatusta sekä Suomen ja Venäjän raja-alueelle yhteistä runolauluperinnettä.

Koulujen välisessä yhteistyössä kiinnostusta naapurimaahan ja sen kielen opiskeluun tulee tukea maakunnallisella tasolla erilaisin toimenpitein; näin kylvetään kiinnostuksen siemeniä ja tehdään tärkeää ruohonjuuritason yhteistyötä. Kielten opetus etänä kuntarajojen yli on jo arkipäivää monilla alueilla ja monissa oppilaitoksissa. Etäopetuksen uusia muotoja tulee edelleen tukea, sujuvoittaa ja markkinoida.

Kielten opetusta voidaan etäyhteyksin järjestää rajan ylittävässä yhteistyössä sekä venäjän, karjalan että suomen kielten osalta. Kurssit voivat olla perinteistä yleiskielen opettelua, joka sujuvoittaa kanssakäymistä ja asioimista rajan yli, mutta tietyillä aloilla tarvitaan yleiskielen lisäksi venäjän ja suomen työkielen opetusta. Työssä tarvittavan kielitaidon lisääminen voisi helpottaa keskinäistä kaupankäyntiä ja yhteistyötä sekä työvoiman liikkuvuutta. Tavoitteellinen, suomen kielen yleisen kielitutkinnon testiin valmentava koulutus on kiinnostanut Venäjän puolella. Tämä tukee erityisesti kainuulaista tarvetta osaavan työvoiman houkutteluun alueelle. Kielen opiskelijoille tutustumisvierailut rajanaapurin tarjoamiin mahdollisuuksiin ovat hyödyllisiä ja kannustavia.

Koulutusvienti luo myös yhteistyön mahdollisuuksia. Esimerkiksi Kajaanin ammattikorkeakoululla on kokemusta koulutusviennistä eri maihin. Venäjän suunnalta on esitetty kiinnostusta täydennyskoulutusyhteistyöhön usealla eri alalla joko siten, että koulutuksia järjestettäisiin etänä tai Venäjän puolella, tai niin, että opetus tapahtuisi Suomen puolella. Esimerkiksi Kaukametsän opistolla on valmius tarjota suomen kieltä ymmärtäville lähes koko opetustarjontansa etäopetuksena esimerkiksi Karjalan alueelle tai Kostamuksen lähialueille. Kainuun Opiston vapaan sivistystyön kursseille osallistuu toisinaan opiskelijoita Venäjältä, esimerkkeinä lasten English Summer Camp sekä karjalan kielen kurssit.

Kansainväliseen kaksoistutkintoon (double degree) johtavan koulutuksen osalta yhteistyönäkymät ovat kiinnostavat. Kajaanin ammattikorkeakoulu ja St. Petersburg University of Management Technologies and Economics (UMTE) ovat allekirjoittaneet maisteritason kansainvälisen liiketalouden kaksoistutkintosopimuksen huhtikuussa 2021. Kaksoistutkintojen tavoitteena on parantaa opiskelijan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja tuoda etua kansainvälille

työmarkkinoille. Kaksoistutkinto syventää yhteistyökorkeakoulun kanssa tehtävää koulutusyhteistyötä, avaa mahdollisuuksia TKI-yhteistyölle, ja sillä on myönteinen vaikutus alueiden sosioekonomiseen kehitykseen ja maiden väliseen yhteistyöhön. Kajaanin ammattikorkeakoululla on myös aiemmin ollut Double degree -toimintaa Pietarin suuntaan, ja Petroskoin yliopiston kanssa on käyty neuvotteluja asiasta. Tavoitteena on aloittaa yhteistyö matkailun BBA -tutkinnon osalta. Venäjän puolelta on esitetty kiinnostusta muidenkin alojen osalta, mutta resurssien ollessa rajalliset voimavarot tulee keskittää.

Koulutusyhteistyössä Kainuun ja Karjalan tasavallan osaaminen täydentävät toisiaan, ja yhteistyönäkymät ovat sen vuoksi erittäin potentiaaliset. Esimerkiksi Petroskoissa perus ICT-osaaminen on erittäin vahvaa, kun taas Suomessa on vahvaa osaamista käytännön työelämän tarpeisiin vastaamisessa (amk-tyyppinen osaaminen), kuten älykkäät järjestelmät -kokonaisuuksien hahmottamisessa ja pelillistämisessä. Tällaisen yhteistyön jatkaminen kiinnostaa molemmin puolin ja luo yhteistyölle uusia mahdollisuuksia.

Kainuun Venäjä-strategian toteuttaminen edistää muun muassa seuraavien arjen hyvinvointiin ja osaamiseen liittyvien Agenda 2030 -mukaisten kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Kuva 2: Arjen hyvinvointiin liittyvät YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Elinkeinojen kehittäminen

Kainuulle pula osaavasta työvoimasta on noussut kriittiseksi menestystekijäksi elinkeinojen kehittämisessä, ja tämä ilmiö on luonut tarpeen aktivoida yhteistyötä oppilaitosten ja yritysmaailman välillä myös rajan ylittävässä toimintakentässä. Kansainvälisen työvoiman ja opiskelijoiden rekrytoinnin prosesseja ja niihin liittyviä viisumi- ja oleskelulupakäytäntöjä tulee kehittää entistä sujuvammaksi.

Opetus- ja TKI-yhteistyötä tulee hyödyntää yhteisissä rajanylittävissä kehittämishankkeissa ja laajentaa oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä rajat ylittäväksi toiminnaksi. Kansainvälisten opiskelijoiden potentiaali tulevaisuuden osaajina tulee nähdä ja panostaa heidän sitouttamiseensa raja-alueen kehittämiseen. Tällä tavalla voidaan parantaa osaavan työvoiman saatavuutta rajan molemmiin puolin.

Liiketoiminnan ja rajan ylittävän yritys yhteistyön kehittämiseen sekä investointien hankkimiseen alueelle tulee kiinnittää erityistä huomiota tulevaisuudessa. Rajakaupan, ostosmatkailun ja kuluttajakaupan edellytysten kehittäminen ovat tunnistettuja kehittämistarpeita. Koronapandemian myötä verkkokaupan volyymi ja merkitys on noussut maailmanlaajuisesti. Suomen ja Venäjän välillä tapahtuvan verkkokaupan edellytyksiä tulee edelleen selvittää ja siihen liittyvää osaamista kehittää. Verkkokaupan mahdollisuuksista ja kasvupotentiaalista tulee tarjota ajantasaista tietoa alueen yrityksille.

Vastuullisuus liiketoiminnassa on nouseva trendi, ja sen merkitys kilpailutekijänä on noussut myös Venäjällä. Tämä vahvistaa suomalaisten yritysten mahdollisuuksia profiloitua laadukkaiden, kestävien ja ympäristöystävällisten tuotteiden ja palveluiden tarjoajina myös Venäjän-kaupassa. Kainuussa on vahvaa osaamista bio- ja kiertotaloudessa. Yhteinen tarve tehostaa jätehuoltoa ja puhtaiden teknologioiden käyttöönottoa avaa uusia yhteistyömahdollisuuksia teknologiaviennille ja asiantuntijavaihdolle.

Karjalan tasavallan alueelle perustetut edelläkävijäalueet (TOR Kostamus, TOR Kontupohja, TOR Voijatsu), joille houkutellaan yrityksiä ja investointeja erilaisten verokannustimien avulla, voivat lisätä liike-elämän yhteistyön potentiaalia tulevaisuudessa. Karjalan tasavalta on määriteltä kuuluvaksi Venäjän arktiseen alueeseen, mikä osaltaan lisää Karjalan tasavallan taloudellista kilpailukykyä ja luo uusia mahdollisuuksia yhteistyölle. Talouskasvu, sosiaalinen kehitys ja ympäristökysymykset ovat myös Venäjän Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskauden 2021–2023 prioriteetteja.

Yritysyhteistyön ja rajakaupan kehityksen kannalta on tärkeää varmistaa Vartiuksen rajanylityspaikan toimivuuteen investoiminen tulevaisuudessa. Elintarvikkeiden viennin ja tuonnin mahdollistaminen Vartius-Lytän rajanylityspaikan kautta sekä hyväksytyn rajatarkastuspisteen perustaminen Vartiukseen luonnonmarjojen ja sienien tuontia varten ovat keskeisiä edunvalvonnan kohteita ja tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksia. Sähköisen viisumin käyttöönotto Karjalan tasavallan kaikilla rajanylityspaikoilla (erityisesti Lyttä-Vartius) edistää rajan ylittävää liiketoimintaa. Saavutettavuus on kriittinen menestystekijä elinkeinojen kehittämisen kannalta.

Kestävän kulttuuri- ja luontomatkailun edistäminen ja kehittäminen rajan molemmiin puolin on tärkeää. Kainuu ja Karjalan tasavalta ovat tehneet aktiivista rajan ylittävää kansallis- ja luonnonpuistojen puistopariyhteistyötä luontomatkailussa, markkinoinnissa sekä tiedon vaihdossa. Vuonna 1989 perustettu Ystävyyden luonnonsuojelualue on ensimmäinen Suomen ja Venäjän rajan yli toimiva puistopari. Siihen kuuluvat Kostamuksen luonnonpuisto (47500 ha) ja Kuhmon kaupungin ja Suomussalmen kunnan alueilta Ystävyyden puisto (29 000 ha), joka koostuu kuudesta erillisestä Natura 2000- alueesta.

Kalevala-teema ja runolauluperinne yhdistävät Suomea ja Venäjän Karjalaa, ja niitä voidaan hyödyntää paitsi uusien kulttuuri- ja matkailureittien kehittämisessä, myös Fennoskandian vihreän vyöhykkeen tunnetuksi tekemisessä.

Kuva 3: Fennoskandian vihreä vyöhyke.

Kainuun Venäjä-strategian toteuttaminen edistää muun muassa seuraavien elinkeinojen kehittämiseen liittyvien Agenda 2030 -mukaisten kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Kuva 4: Elinkeinojen kehittämiseen liittyvät YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Saavutettavuuden infrastruktuuri

Saavutettavuuden infrastruktuuri -teema sisältää liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien kehittämisen, mutta myös monipaikkaisuuden ja paikkariippumattoman työn muodot ja niiden soveltamisen kansainväliseen yhteistyöhön. Vakaiden rajanylittävien yhteistyösuhteiden ylläpito ja raja-alueen elinvoiman jatkuva kehittäminen edellyttävät hyvää saavutettavuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa hyviä liikenneyhteyksiä ja sujuvia rajanylityksiä Suomen ja Venäjän välillä, mutta myös sujuvia etäyhteyksiä ja tietoliikennettä. Lisäksi jatkuvan vuoropuhelun ja neuvotteluyhteyksien ylläpito ovat keskeisessä asemassa ns. henkisen saavutettavuuden ja vuorovaikutuksen kannalta.

Kestävän matkailun ja kulttuuripalveluiden kehittäminen rajat ylittävässä yhteistyössä edellyttää toimivaa infrastruktuuria rajan molemmiin puolin. Rajamuodollisuuksien helpottaminen sähköisen viisumin käyttöönotolla Karjalan tasavallan kaikilla rajanylityspaikoilla (erityisesti Lyttä-Vartius) edistää kulttuuriyhteistyötä, matkailua ja rajan ylittävää liiketoimintaa. Saavutettavuus on siten kiinteässä yhteydessä arjen hyvinvointiin ja elinkeinojen kehittämiseen.

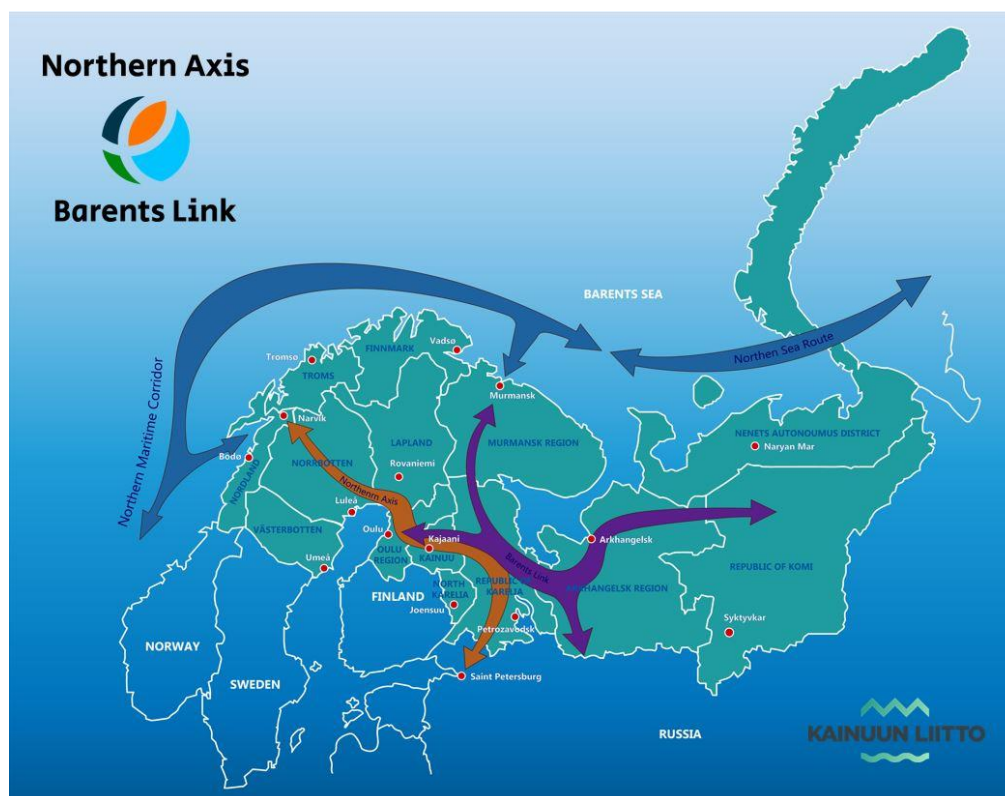
Keskeinen edunvalvonnan kohde on elintarvikkeiden tuonnin ja viennin mahdollistaminen Vartius-Lytän rajanylityspaikan kautta, sekä hyväksytyn rajatarkastuspisteen perustaminen Vartiukseen luonnonmarjojen ja sienien tuontia varten. Edunvalvontatyötä tehdään Euregio Karelia yhteistyöfoorumien puitteissa.

Myös rajanylittävä kanssakäyminen ja vuorovaikutuksen edistäminen ovat tärkeä osa saavutettavuuden teemaa. Rajan ylittävä kanssakäyminen Suomen ja Venäjän välillä edellyttää paitsi sujuvia rajanylitys- ja viisumikäytäntöjä, myös ns. henkistä infrastruktuuria, jolla tarkoitetaan muun muassa kulttuurintuntemusta, yhteistä kulttuuriperintöä, kielitaitoa ja osaamista naapurimaan liiketoimintakulttuurista. Jatkuvan yhteyden ja mutkattoman vuoropuhelun ylläpitäminen koetaan tärkeäksi Venäjä-yhteistyössä paitsi rajan yli, myös kainuulaisten toimijoiden välillä, ja sitä tulee aktiivisesti tukea.

Yhteistyöllä ja resursseja yhdistämällä on mahdollista saavuttaa kestävämpiä tuloksia ja parantaa toimenpiteiden vaikuttavuutta. Henkisen infrastruktuurin luominen kytkeytyy vahvasti saavutettavuuden lisäksi arjen hyvinvointi ja osaaminen -painopisteeseen, ja siinä erityisesti jokapäiväistä kanssakäymistä edistävään viestintään ja kulttuurivaihtoon, kielitaitoon, koulutusyhteistyöhön sekä kansalaisjärjestöjen ja nuorison yhteistyön kehittämiseen.

Kainuun liitto voi toimia neuvotteluyhteyksien avaajana muille toimijoille muun muassa Kostamuksen kaupunkipiirin ja Karjalan tasavallan suuntaan, sekä laajemminkin Barentsin yhteistyöalueelle. Kainuun kautta kulkee suuri määrä malmikuljetuksia Kostamuksesta eteenpäin. Suomen ja myös Ruotsin lähialueiden terästeollisuuden kehittämisen kannalta venäläinen, Kostamuksessakin toimiva Severstal-konserni on tärkeä toimija. Logistisena kauttakulkualueena Kainuu näyttäytyy välittäjänä ja näiden teemojen kytkemisessä suomalaiseseen talousjärjestelmään. Kainuun ja Kostamuksen välinen yhteistyön perinne luo hyvät edellytykset kehittää ns. gateway-tyyppistä ajattelua, jossa Kainuulla ja Kostamuksella on merkittävä rooli paitsi logistiikan kannalta, myös murroksessa olevan terästeollisuuden ja Suomeen rakentumassa olevan akkuklusterin näkökulmasta.

Northern Axis (NA) on EU:n merkittävin pohjoinen monikansallinen liikennekäytävä ja pohjoisin raideyhteys EU:n ja Venäjän välillä. Se yhdistää Skandinavian Venäjään ja siitä edelleen itään. Northern Axis muodostaa monikulkumuotoisen liikennekäytävän Narvik-Haaparanta/Tornio-Vartius-Arkangeli/Pietari, joka kuuluu EU:n TEN-T pääliikenneverkostoon. Barents Link (BL) on reitti Venäjän Arkangelista Ruotsin kautta Norjan Narvikiin asti. Sekä Arkangelissa että Narvikissa Barents Link yhdistyy valtameriliikenteeseen, josta yhteydet jatkuvat läntisiä merireittejä eri puolille Atlanttia ja Koillisväylää pitkin suoraan Aasian markkinoille.

Kuva 5: Northern Axis ja Barents Link liikennekäytävät.

Venäjän viranomaisten kanssa käytävän jatkuvan vuoropuhelun kautta voidaan lisätä yhteisymmärrystä, tunnistaa liikennekäytävän pullonkaulat ja edesauttaa Northern Axis-Barents Linkin kehitystä. Suuremmassa mittakaavassa liikennekäytävän kehittäminen vaikuttaa myönteisesti yhteisen Barentsin liikennesuunnitelman (JBTP) toteuttamiseen. Tavoitteena on infrastruktuurin parantaminen ja nykyisten hallinnollisten esteiden poistaminen siten, että yritykset rajan molemmiin puolin pääsisivät laajentamaan toimintaansa naapurimaiden markkinoille. Tämä kehitys edistäisi samalla Kainuun taloudellista kestävyyttä.

Koillisväylän kautta kulkeva datamerikaapeli (Arctic Connect) tulee lähivuosina yhdistämään toisiinsa kolme mannerta. Kainuussa sijaitseva datakeskusekosysteemi voisi tällöin toimia Suomen hubina globaaleihin tietoverkkoihin. Näiden logististen ja tietoliikennekäytävien toteutuminen avaa uutta potentiaalia Kainuun kansainväliseen saavutettavuuteen.

Paremmista yhteyksistä hyötyvät ennen kaikkea alueen asukkaat, joille ihmisten, tavaroiden ja tiedon sujuva liikkuvuus tuo uusia mahdollisuuksia.

Kainuun Venäjä-strategian toteuttaminen edistää muun muassa seuraavien saavutettavuuden infrastruktuuri -teemaan liittyvien Agenda 2030 -mukaisten kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Kuva 6: Saavutettavuuteen ja infrastruktuuriin liittyvät YK:n kestävä kehityksen tavoitteet.

Toimenpiteet strategian toteuttamiseksi

Kainuun Venäjä-strategian tavoitteiden saavuttaminen edellyttää monialaista yhteistyötä sekä kainuulaisten toimijoiden välillä, että rajan ylittävässä yhteistyössä. Kainuun liiton rooli Venäjä-yhteistyössä perustuu aluekehitysviranomaisen tehtävään, ja siinä erityisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja edunajamiseen.

Kainuun Venäjä-strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi on esitetty seuraavia toimenpiteitä. Toimenpiteet on jaoteltu strategian painopisteiden mukaisesti, mutta useilla toimenpiteillä voidaan vaikuttaa useamman kuin yhden painopisteen tai tavoitteen saavuttamiseen, ja ne ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa.

Tavoitteiden saavuttamiseksi Interreg Karelia Next 2021–2027 -ohjelman ja muiden rahoituslähteiden tarjoamaa rahoitusta tulee hyödyntää tehokkaasti yhteisten kehittämishankkeiden toteuttamiseksi.

Toimenpide-ehdotuksia:

Arjen hyvinvointi ja osaaminen:

- Venäjä-osaamisen ja kulttuurintuntemuksen lisääminen koulutuksen, asiantuntijaluentojen ja -tapaamisten avulla
- kansalaisjärjestöjen ja nuorten yhteistyön lisääminen
- alueellisen suomalaisvenäläisen kulttuurifoorumin järjestäminen
- Kalevala-teeman ja runolauluperinteen, sekä Kuhmon kaupungin UNESCO:n kirjallisuuskaupunkistatuksen hyödyntäminen rajanylittävissä luonto-, kulttuuri – ja matkailuhankkeissa
- Kainuussa asuvan venäjänkielisen ja kaksikielisen väestön aiempaa aktiivisempi osallistaminen kansainväliseen yhteistyöhön ja alueen kehittämiseen
- Venäjän konsulaatin vastaanottojen järjestäminen Kainuussa, jotta voidaan tarjota konsulaattipalveluja Kainuussa asuville Venäjän kansalaisille. On tärkeää, että venäjänkielinen väestö saa konsulaatin palveluja paikan päällä, eikä heidän tarvitse lähteä asioimaan Helsinkiin. Tämä vaikuttaa positiivisesti Kainuun houkuttelevuuteen ja pitovoimaan asuinpaikkana venäjänkieliselle väestölle.
- koulutus- ja TKI-yhteistyön lisääminen ja kehittäminen, koulutusvienti
- kehitetään suomen ja venäjän kielten opetustarjontaa etäyhteyksillä rajanylittäväksi, työssä tarvittavan suomen kielen opetusta Kainuussa asuville venäjänkielisille
- uudistetaan verkostomainen yhteistyön toimintamalli perustamalla Venäjä-osaajien pooli:
 - o koulutus ja osaaminen (mm. oppilaitokset, kielen opettajat, nuoret)
 - o työllistäminen ja kotouttaminen (mm. RekryKainuu, kotouttamispalvelut, Team Finland)
 - o liiketoiminta (mm. Team Finland, Kainuun yrittäjät, ELY-keskus).

Elinkeinojen kehittäminen:

- kehitetään Business Forumin toimintaa entistä enemmän yrityskenttää palvelevaksi kohtaamispaikaksi
- tuotetaan ja tarjotaan ajankohtaista, Venäjän-kauppaan liittyvää tietoa yritysten käyttöön (ml. kuluttajakauppa, verkkokaupan uudet mahdollisuudet, Karjalan tasavallan tarjoamat mahdollisuudet bisnesyhteistyölle)
- edistetään kansainvälisten investointien hankkimista alueelle
- osaamisen vientiä ja yhteishankkeita bio- ja kiertotalouteen ja puhtaisiin teknologioihin liittyen
- puurakentamisen edistäminen ja puun hyödyntäminen korjausrakentamisessa
- kestävän kulttuuri- ja luontomatkailun kehittäminen ja uusien matkailureittien luominen yhteishankkeiden avulla
- kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rajanylittävän yhteistyön tukeminen
- Fennoskandian vihreän vyöhykkeen ja Kalevala-teeman hyödyntäminen yhteismarkkinoinnissa
- kansainvälisten opiskelijoiden ja työvoiman rekrytoinnin sekä niihin liittyvien viisumi- ja lupaprosessien kehittäminen
- rajakuntafoorumin järjestäminen säännöllisin väliajoin
- aktiivinen yhteistyö Kainuun liiton ja Kostamuksen kaupunkipiirin välillä allekirjoitettavan yhteistyöpöytäkirjan ja yhteisen toimintasuunnitelman puitteissa.

Kuva 7: Kiinnostus naapuria kohtaan voi herätä kulttuurin kautta. Kainuun liitto / kuvaaja Teemu Sirviö.

Saavutettavuuden infrastruktuuri:

- vaikutetaan edunvalvonnan keinoin rajanylitysten sujuvuuteen esimerkiksi sähköisen viisumin käyttöönottamiseksi Lyttä-Vartius -rajanylityspaikalla sekä elintarvikkeiden tuonnin ja viennin mahdollistamiseksi Vartius-Lytän rajanylityspaikan kautta
- edistetään aktiivisesti viisumikäytäntöjen helpottamista Euregio Karelian ja Barentsin yhteistyörakenteiden kautta
- edistetään edunvalvonnan keinoin liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien parantamista, esimerkiksi Northern Axis-Barents Link-liikennekäytävän kehittämistä ja Koillisväylän datakaapelin toteutumisesta ja kulkemisesta Kainuun kautta
- tarjotaan ajantasaista tietoa Venäjä-yhteistyöhön liittyvistä käytännöistä, toimintakulttuurista sekä rahoitusmahdollisuuksista Venäjä-yhteistyöhankkeille
- hankitaan tarvittaessa asiantuntijaluennoitsijoita ja järjestetään infotilaisuuksia ajankohtaisista Venäjä-yhteistyön aiheista yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa
- edistetään rajanylittävää vuorovaikutusta luomalla neuvotteluyhteyksiä potentiaalisten venäläisten yhteistyökumppaneiden ja viranomaistahojen kanssa.

Kuva 8: Virkailijavaihtoa Vartiuksen ja Lytän tullien välillä. Vartiuksen tullitoimipaikan arkisto.

Venäjä-yhteistyön mahdollisia rahoituslähteitä ovat:

- EU:n raja-alueyhteistyön Interreg Next 2021–2027 -ohjelmat: Karelia, Kolarctic ja Kaakkois-Suomi Venäjä
- Interreg Baltic Sea Region 2021–2027 -ohjelma
- Interreg Pohjoinen periferia ja arktinen 2021–2027 -ohjelma
- Suomen ulkoministeriön myöntämä rahoitus Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyölle (IBA-rahoitus)
- Barents Financial Mechanism (valmisteilla)
- Pohjoismainen ministerineuvosto
- Pohjoismainen ympäristörahoitus (NEFCO)
- Euroopan investointipankki (EIB)
- Suomen ja Venäjän kansallinen ja alueellinen rahoitus.

Yhteenveto ja suositukset jatkotoimiksi

Kansainvälinen yhteistoiminta ja raja-alueyhteistyö ovat tärkeä osa Kainuun elinvoiman kehittämistä. Kainuun Venäjä-strategia tukee Kainuun maakuntaohjelman toteuttamista ja vastaa omalta osaltaan alueen kriittisiin menestystekijöihin, joita ovat muun muassa elinkeinot ja osaamisen kehittäminen, hyvinvointi ja elinvoima, saavutettavuus sekä yhteistyön toimintatavat ja rakenteet. Yritysten kilpailukyvyn kannalta keskeiseksi menestystekijäksi on viime vuosien aikana noussut osaavan työvoiman saanti ja sen turvaaminen alueella.

Kainuun liiton Venäjä-yhteistyössä erityisesti Barents-yhteistyö ja Euregio Karelia -yhteistyöfoorumien toiminta sekä kahdenvälinen yhteistyö Kostamuksen kaupunkipiirin kanssa ovat keskeisessä roolissa. Venäjä-yhteistyö on osa laajempaa kansainvälistä toimintakenttää, jonka yksi keskeisimmistä tehtävistä on kansainvälinen edunajaminen rajat ylittävien rahoitusohjelmien valmistelussa EU-ohjelmakaudelle 2021–2027 sekä sen jälkeen. Edunvalvontaa ja edunajamista tehdään virkamies- ja poliittisella tasolla sekä Euregio Karelia -yhteistyössä. Tärkeää paikallistason rajan ylittävää yhteistyötä tekevät muun muassa Kainuun kunnat, oppilaitokset, järjestöt ja muut toimijat.

Kainuun Venäjä-strategiaa laadittaessa koronapandemia vaikutti merkittävästi Kainuun sekä Venäjän lähialueiden aluetalouteen ja erityisesti kansainväliseen matkailuun. Rajaliikennettä rajoitettiin voimakkaasti ja Kainuun lentoliikenne pysähtyi useiden kuukausien ajaksi kokonaan. Kansainvälinen yhteistyö kuitenkin jatkui etäyhteyksien avulla. Kokemus koronan konkreettisista vaikutuksista osoitti, että rajat ylittävää saavutettavuutta tulee kehittää liikenneväylien ja digitaalisten yhteyksien osalta. Kansainväliselle, rajat ylittävälle vuoropuhelulle ja yhteistyölle tulee kehittää uusia, muutosjoustavia toimintamuotoja ja väyliä. Yhteistyön tulee olla säännöllistä ja pitkäjänteistä.

Kainuun Venäjä-yhteistyön tavoitteenasettelu

Visio

Kainuun Venäjä-yhteistyö on aktiivista ja raja-alueen elinvoimaa vahvistavaa

Missio

Kainuulaisten toimijoiden Venäjä-yhteistyön edellytysten tukeminen

Tavoitteet

1. Kainuun Venäjä-yhteistyössä edistetään alueen asukkaiden arjen hyvinvointia ja kanssakäymistä rajan yli.
2. Kainuussa on laadukasta Venäjä-osaamista ja aktiivisia Venäjä-yhteistyön tekijöitä.
3. Kainuussa edistetään aktiivisesti rajat ylittävää liiketoimintaa ja yritysyhteistyön edellytyksiä.
4. Kainuun rajanylittävä saavutettavuus nähdään kriittisenä menestystekijänä ja sen parantamiseen panostetaan.
5. Kaikessa toiminnassa huomioidaan kestävän kehityksen periaatteet.

Painopisteet

Strategiatyön aikana tunnistettiin kolme painopistettä, joiden avulla edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseen voidaan vaikuttaa;

1. arjen hyvinvointi ja osaaminen
2. elinkeinon kehittäminen sekä
3. saavutettavuuden infrastruktuuri.

Läpileikkaavat teemat

Läpileikkaavana teemana kaikessa toiminnassa huomioidaan YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda2030 -mukaiset periaatteet: kulttuurisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä toiminta.

Yllä mainitut painopisteet ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tukevat rajanylittävän yhteistyön edellytyksiä. Strategian valmisteluvaiheessa sidosryhmäkyselyistä ja kuulemisista nousi useita konkreettisia toimenpide-ehdotuksia kullekin painopistealueelle. Tähän strategiaan on poimittu muutamia ehdotettuja toimenpiteitä, mutta tarkempi toimenpideluettelo sisällytetään Venäjä-strategian toteuttamiseksi laadittavaan erilliseen, vuosittaiseen toimintasuunnitelmaan. Kainuun kunnat ja muut Venäjä-yhteistyön toimijat voivat myös sisällyttää omiin toimintasuunnitelmiinsa tätä Venäjä-strategiaa täsmentäviä toimenpiteitä. Strategian toteuttamista ja sen vaikutuksia seurataan raporttoimalla vuosittain Kainuun Venäjä-strategiaryhmälle.

Strategiaproessin aikana toteutettujen sidosryhmäkyselyjen ja työpajojen perusteella yhteistyön kehittäminen nousi keskeiseksi kehittämistarpeeksi ja rajanylittävän yhteistyön avaimeksi. Tämän vuoksi Venäjä-yhteistyölle esitetään pitkäjänteistä, mutta kevyttä ja joustavaa verkostotoimintamallia. Periaatteena on toimijoiden vapaaehtoisuus ja proaktiivinen toiminta, sekä ajatus siitä, että yhdessä saavutetaan parempia tuloksia.

Yhteistyön kehittämisen lisäksi sidosryhmien taholta nousi esiin tarve luoda matalan kynnyksen rahoitusmalli, jolla voidaan tukea kainuulaisten toimijoiden Venäjä-yhteistyön edellytyksiä. Pieni toimintaraha tai kehittämisavustus voisi aktivoida tärkeää ruohonjuuritason toimintaa, kuten koulujen sekä lasten ja nuorten harrastustoimintaa kehittävien yhdistysten tekemää yhteistyötä. Samalla luotaisiin myönteistä asenneilmapiiriä ja tuettaisiin venäjän kielen opetusta ja opiskelua.

Uuteen Venäjä-yhteistyön toimintamalliin kuuluu kehityksen ja strategian toteutumisen seuranta. Seuranta varten laadittiin ehdotus sidosryhmille suunnatun Kainuun Venäjä-barometrin kysymyksiksi, joiden avulla Venäjä-strategian toteutumista voidaan seurata vuosittain. Seurannan tueksi kainuulaisille Venäjä-yhteistyön toimijoille voidaan suunnata myös kyselyjä, joissa kartoitetaan vuosittain toteutuneita toimenpiteitä, onnistumisia ja kehittämistarpeita.

Kainuun liiton rooli Venäjä-yhteistyössä perustuu aluekehitysviranomaisen tehtävään, ja siinä keskeistä on kansainvälinen yhteistyö ja alueen edunajaminen. Kainuun liitto tukee ja edistää muiden kainuulaisten toimijoiden Venäjä-yhteistyön edellytyksiä ja voi toimia yhteistyösuhteiden ja verkostojen käynnistäjänä ja ovien avaajana rajan ylittävässä yhteistyössä. Ajankohtaisen Venäjä-yhteistyöhön ja sen rahoitusmahdollisuuksiin liittyvän tiedon tuottaminen ja tarjoaminen kainuulaisten toimijoiden käyttöön on yksi tärkeimmistä Kainuun liiton rooliin kuuluvista tehtävistä. Venäjä-yhteistyössä ja siitä viestimisessä on tavoiteltava positiivisen asenneilmapiirin vahvistamista.

Asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää vahvaa sitoutumista ja laaja-alaista yhteistyötä niin maakunnan sisällä kuin kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Toiminnan suunnittelusta ja seurannasta

Kainuun Venäjä-strategian jalkauttamiseksi tulee:

1. tarkentaa seuraavien vuosien konkreettiset tavoitteet toimintasuunnitelmaksi
2. sopia tavoitteiden seurannan keinoista esimerkiksi säännöllisesti toteutettavan Kainuun Venäjä-barometrin kautta sekä Venäjä-strategiaryhmän ja työvaliokunnan toteuttamana itsearviointina
3. osallistaa Kainuussa asuvia venäjänkielisiä ja kaksikielisiä aiempaa vahvemmin mukaan kansainväliseen yhteistyöhön ja yhteiseen suunnitteluun
4. kutsua Venäjä-työvaliokuntaan laajemmin edustajia esimerkiksi koulutuksen ja osaamisen alalta (oppilaitokset, kielen opettajat, nuoret jne.); työllistämisen ja kotouttamisen sekä liiketoiminnan asiantuntijoita
5. tukea kainuulaisten toimijoiden Venäjä-yhteistyön edellytyksiä
6. tiedottaa laajasti Venäjä-yhteistyöhön soveltuvista rahoituslähteistä, joista keskeisimpinä Interreg Karelia Next 2021-2027 -rahoitusohjelma.

Strategian toteutumisen seurantaan varten ehdotetut kysymykset sidosryhmille vuosittaiseen Kainuun Venäjä- barometriin:

1. Venäjä-osaamisen yleinen taso Kainuussa vastaushetkellä – asteikolla 1–10
2. venäjän kielen taito – asteikolla 1–10
3. venäläisen toimintaympäristön ja toimintakulttuurin tuntemus – asteikolla 1–10
4. Venäjä-yhteistyön yleinen aktiivisuus Kainuussa – asteikolla 1–10
5. kaupallisen yhteistyön aktiivisuus – asteikolla 1–10
6. kansalaisjärjestöjen yhteistyön aktiivisuus – asteikolla 1–10
7. kulttuuriyhteistyön aktiivisuus – asteikolla 1–10
8. koulutusyhteistyön aktiivisuus – asteikolla 1–10
9. Venäjä-yhteistyön asenneilmapiiri – asteikolla 1–10
10. nuorten osallisuus Venäjä-yhteistyöhön Kainuussa – asteikolla 1–10

Kainuun Venäjä-yhteistyön toimintaympäristön analyysi

Kainuussa on pitkät perinteet yhteistyöstä ja kanssakäymisestä rajan yli. Jokaisella Kainuun kahdeksasta kunnasta on ystävyyskunta Venäjällä. Jokapäiväinen kanssakäyminen rajan yli on luontevaa etenkin rajakunnissa Kuhmossa ja Suomussalmella. Ostoksilla vieraillaan puolin ja toisin, ja säännöllistä yhteistyötä on esimerkiksi erilaisilla urheiluseuroilla. Rajan yli tapahtuvan yhteistyön lisäksi rajan läheisyys näkyy myös perhesuhteissa. Monilla kainuulaisilla on sukulaisia Venäjällä, ja Venäjän kansalaiset ja venäjänkieliset ovat Kainuun suurin maahanmuuttajaryhmä. Kainuulaisten organisaatioiden rajan ylittävä yhteistyö sisältää paljon suoria, kahdenvälisiä yhteistyösuhteita, mutta myös laajoja kansainvälisiä yhteistyökokonaisuuksia.

Kainuun liiton edunajamiseen ja aluekehitysviranomaisen tehtävään liittyy yhä voimakkaammin kansainvälinen ulottuvuus. EU:n suuntaan edunvalvontaa tehdään muun muassa Brysseliin sijoitetun Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteisen EU-toimiston kautta.

Kainuu on Barentsin jäsenalueena aktiivisesti mukana Barentsin euroarktisessa alueellisessa yhteistyössä. Barentsin alueellinen yhteistyö on keskeinen, vakiintunut osa kansainvälisen, arktisen yhteistyön rakenteita. Barentsin alueellisesta yhteistyöstä vastaavat Suomessa maakuntien liitot, joiden lakisääteinen tehtävä on vastata aluekehittämisestä ja tämän tehtävän kautta pitää huolta pohjoisen elinolosuhteista.

Venäjälle suuntautuvassa poliittisessa yhteistyössä keskeisessä roolissa on vuonna 2000 perustettu Euregio Karelia -yhteistyöfoorumi. Yhteistyöfoorumissa ovat mukana Kainuu, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa ja Karjalan Tasavalta. Kainuun liitto osallistuu Euroopan raja-alueiden liiton toimintaan (AEBR) Euregio Karelian kautta.

Kainuun liitto tekee kahdenvälistä, yhteistyöpöytäkirjaan perustuvaa Venäjä-yhteistyötä Kostamuksen kaupunkipiirin kanssa. Yhteistyön painopisteet määritellään vuosittain yhteisessä toimintasuunnitelmassa. Kainuun liitto tukee alueen organisaatioiden Venäjä-hankkeita ja osallistuu niiden toteuttamiseen Venäjä-strategian pohjalta.

Kainuun liiton Venäjä-yhteistyön toteutusta tukevat Kainuun Venäjä -strategiaryhmä ja sen työvaliokunta. Venäjä -strategiaryhmän tehtävänä on Kainuun Venäjä-strategian toimeenpanon edistäminen, seuranta sekä toimintaympäristön ennakointi. Venäjä -strategiaryhmä koostuu maakuntahallituksen, Kainuun kuntien ja muiden Venäjä-yhteistyön kannalta oleellisten sidosryhmien edustajista. Strategiaryhmän puheenjohtajana toimii maakuntavaltuuston puheenjohtaja.

Euroopan komissiossa, jäsenvaltioissa ja alueilla valmistellaan EU:n ulkorajaohjelmia ohjelmakaudelle 2021–2027. Kainuun liitto osallistuu aktiivisesti ohjelmakauteen ja rahoitusinstrumentteihin liittyvään edunvalvontaan, erityisesti Interreg Karelia Next -ohjelman valmisteluun.

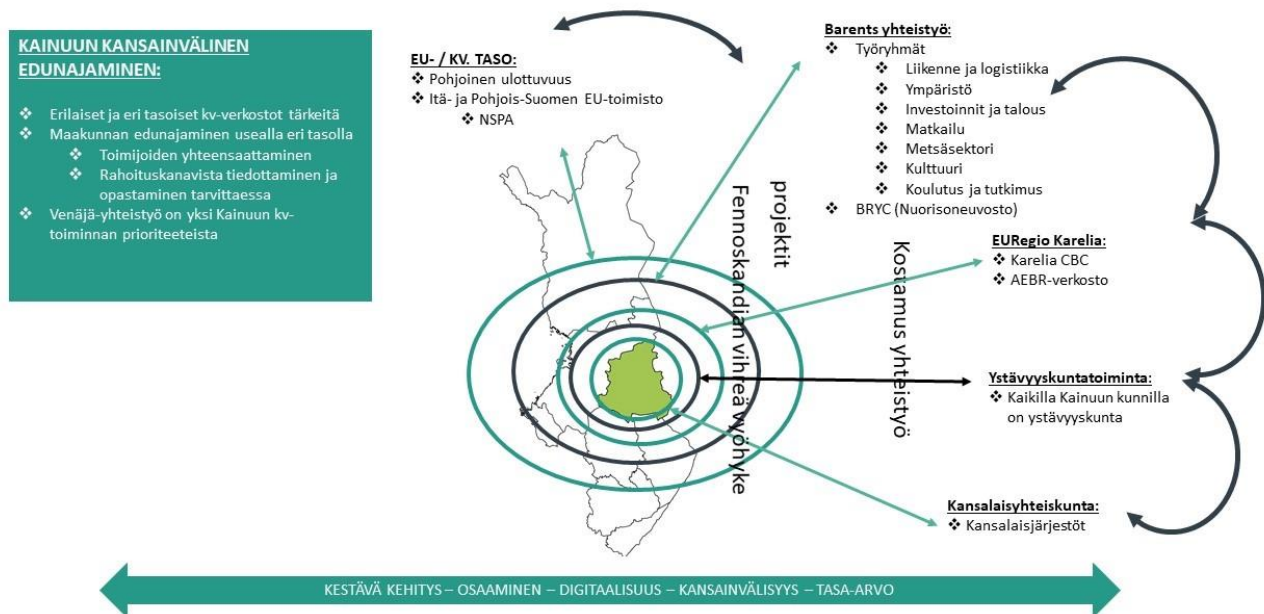
Kainuun liiton Venäjä-yhteistyön keskeisiä kumppaneita ovat Karjalan tasavallan ja Kostamuksen lisäksi muun muassa Venäjän Federaation Suomen suurlähetystö ja sen kaupallinen edustusto. Kainuulla on vakaat yhteistyösuhteet Venäjän Barents-jäsenalueisiin.

Aktiivista yhteistyötä tehdään Tullin, Rajavartiolaitoksen, Suomi-Venäjä-Seuran, Suomalais-Venäläisen Kauppakamarin, Suomen Pietarin pääkonsulaatin ja sen Petroskoin toimipisteen sekä Team Finland-verkoston ja muiden asiantuntijatahojen kanssa.

Kainuun kunnat tekevät aktiivisesti Venäjä-yhteistyötä ystävyyskuntien ja muiden paikallistason toimijoiden kanssa Venäjän Karjalassa ja lähialueilla. Paikallistason toimijoiden rajanylittävällä vuoropuhelulla ja yhteisillä kehittämishankkeilla on tärkeä merkitys käytännön yhteistyön ja hyvien kumppanuussuhteiden ylläpitäjinä.

Kainuun kansainvälistymisen kehät

Kainuun maakunnan sijainti Venäjän rajanaapurina sekä kauttakulkualueena pohjoisen ja etelän välissä ovat nostaneet kansainvälisen yhteistyön merkitystä. Kainuun jäsenyydet lukuisissa kansainvälisissä alueellisen yhteistyön verkostoissa tukevat myös maakunnan kahdenvälistä Venäjä-yhteistyötä. Tässä alaluvussa kuvataan Kainuun Venäjä-yhteistyötä kansainvälistymisen kehien kautta.

Kuvio 3: Kainuun kansainvälistymisen kehät.

Kahdenvälinen yhteistyö

Kainuun liiton ja Kostamuksen kaupungin välillä allekirjoitetaan vuosittain yhteistyöpöytäkirja ja yhteinen toimintasuunnitelma. Yhteydenpito ja yhteistyö puolin ja toisin on mutkatonta. Vuosittain järjestetään yhdessä muun muassa Kostamuksen Business Forum.

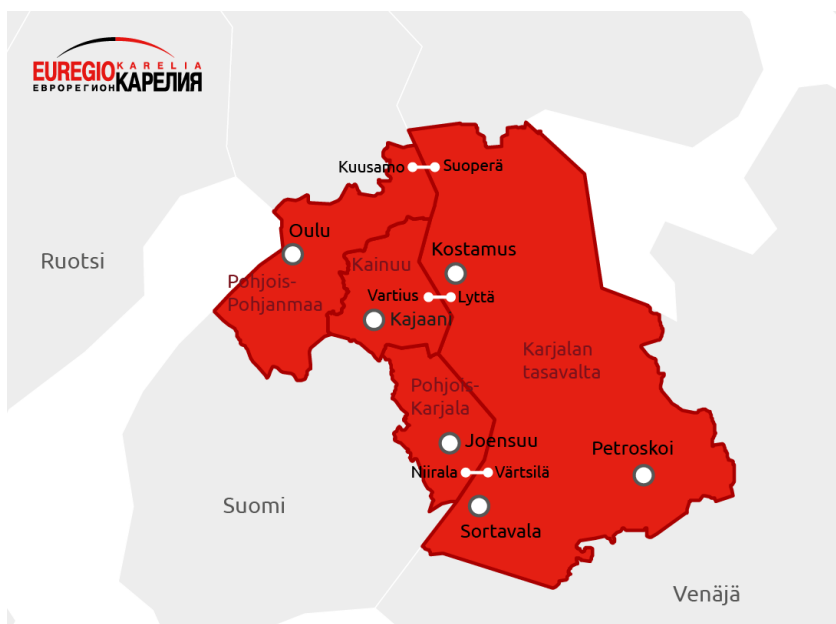
Kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja kunnat tekevät arvokasta paikallistason yhteistyötä venäläisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Kainuun jokaisella kunnalla on ystävyyskunta Venäjällä.

Hyrnsalmi	Aunus, Karjalan tasavalta (1989) Odintsovo, Moskovan alue (1989)
Kajaani	Donin Rostov, Rostovin alue (1956)
Kuhmo	Kostamus, Karjalan tasavalta (1986)
Paltamo	Pitkäranta, Karjalan tasavalta (1989)
Puolanka	Aunus, Karjalan tasavalta (1989)
Ristijärvi	Aunus, Karjalan tasavalta (1989)
Sotkamo	Karhumäki, Karjalan tasavalta (1989)
Suomussalmi	Kalevalan piiri, Karjalan tasavalta (1989)

Kuvio 4: Kainuun kuntien ystävyyskunnat Venäjällä.

Euregio Karelia yhteistyöfoorumina

Euregio Karelia on Suomen ja Venäjän rajalla sijaitseva yhteistyöalue ja alueen edunvalvoja kansallisella ja kansainvälisellä tasolla Suomessa, Venäjällä ja EU:ssa. Jäsenalueita ovat Kainuun, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnat Suomessa ja Karjalan tasavalta Venäjällä. Euregio Karelia perustettiin vuonna 2000 ja sen tarkoituksena on kehittää alueen elinvoimaisuutta ja parantaa väestön elinolosuhteita rajanylittävän yhteistyön avulla. Euregio Karelia on Euroopan Raja-alueiden liiton (AEBR) jäsen ja osa Barentsin euroarktista yhteistyöaluetta.

Kuva 9: Euregio Karelia yhteistyöalueen kartta.

Euregio Karelia yhteistyöstrategiassa 2021–2027 määriteltyjä painopisteitä ovat liikenneyhteyksien ja infrastruktuurin parantaminen, elinkeinoelämän yhteistyön edistäminen, sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen, ympäristöasiat, nuorisoyhteistyö sekä yhteistyötä edistävä koulutus ja tutkimus. Tavoitteena on muun muassa rajanylitysten ja liikenteen sujuvuus, viisumikäytäntöjen helpottaminen, raja-alueiden elinkeinoelämän kehittäminen ja kansalaisten välisen yhteistyön lisääminen. Euregio Karelian yhteistyön tavoitteet ovat linjassa Kainuun Venäjä-strategian 2021–2027 tavoitteiden kanssa. Euregio Karelian toiminta tukee Kainuun Venäjä-yhteistyötä ja luo kanavan yhteiselle edunajamiselle Suomen ja Venäjän keskushallintojen sekä EU:n suuntaan.

Euregio Karelian hallitus koostuu jäsenalueiden korkeasta poliittisesta ja virkamiesjohdosta ja kokoontuu vuosittain. Euregio Karelia sihteeristö tekee käytännönläheistä yhteistyötä hallituksen kokousten välillä.

Barentsin alueen yhteistyö

Kainuun liitto osallistuu Barentsin aluehallintojen väliseen yhteistyöhön alueneuvoston, aluekomitean ja näiden työryhmien jäsenenä. Barentsin yhteistyössä on mukana 13 aluetta Suomesta, Norjasta, Ruotsista ja Venäjältä. Keskeinen tavoite on Barentsin alueen saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden parantaminen.

Kuva 10: Barentsin yhteistyöalueen kartta.

Suomi toimii Barentsin euroarktisen neuvoston (BEAC) puheenjohtajana vuosina 2021–2023. Samaan aikaan Venäjällä on Arktisen neuvoston puheenjohtajuus. Suomella ja Venäjällä on yhteisiä intressejä muun muassa arktisiin ja Pohjoisen ulottuvuuden kysymyksiin, ympäristöön ja kiertotalouteen liittyvissä teemoissa.

Barentsin alueellisen ohjelman 2019–2023 painopisteet ovat: kansainvälisen kilpailukyvyn ja liiketoimintaympäristön kehittäminen; ilmasto ja ympäristö; kulttuurinen, kansalaistenvälinen ja nuorisoyhteistyö; infrastruktuuri ja viestintä. Painopisteet vastaavat Kainuun Venäjä-strategian

2021–2027 tavoitteisiin ja tuovat lisäarvoa Kainuun Venäjä-yhteistyölle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen laajemmassa kontekstissa.

Kainuu osallistuu yhteistyöhön Barentsin työryhmien jäsenenä seuraavilla aloilla: kulttuuri, matkailu, ympäristö, metsäsektorin verkosto, liikenne ja logistiikka, koulutus ja tutkimus, nuorisoyhteistyö, sosiaali- ja terveys sekä investoinnit ja taloudellinen yhteistyö.

Kainuulla on vuosina 2019–2021 vetovastuu Barentsin alueellisen liikenne- ja logistiikkatyöryhmän käynnistämässä CBC-hankkeessa, Barents Region Transport and Logistics (BRTL). Lähes kymmenen vuotta sitten toteutuneen Barents Link -yhteistyön jatkumona toteutetaan Northern Axis Barents Link (NABL) CBC-hanketta, jossa paneudutaan erityisesti Kainuun ja Itä-Lapin keskinäisten yhteyksien sekä kansainvälisten yhteyksien kehittämiseen.

Rajat ylittävää yhteistyötä rahoitusohjelmien tuella

Kainuun maakunta on vuodesta 1996 lähtien osallistunut raja-alueyhteistyöhön Karjalan tasavallan kanssa rajanylittävää yhteistyötä tukevien ja edistävien EU-ulkorajaohjelmien kautta yhteistyössä Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntien kanssa. Yhteistyössä on toteutettu lukuisia hankkeita. Ulkorajayhteistyöohjelmilla on tuettu muun muassa raja-alueiden sosiaalista ja taloudellista kehitystä, vastattu yhteisiin ympäristöhaasteisiin, sujuvoitettu rajan ylittävää liikkuvuutta sekä tuettu yhteisiä kulttuurihankkeita ja kansainvälisten verkostojen syntymistä.

Vuosina 2014–2020 Suomen ja Venäjän välisellä rajalla toteutettiin kolmea EU:n ulkorajayhteistyöohjelmaa (ENI CBC): Kaakkois-Suomi – Venäjä, Karelia ja Kolarctic. Ohjelmat ovat jatkoa vuosina 2007–2013 toteutetuille ENPI CBC - ohjelmille. Vuosien 2014–2020 välisenä aikana Karelia CBC- ulkorajayhteistyöohjelman kautta rahoitettiin 61 hanketta, joista 16 hankkeessa oli mukana kainuulaisia hankekumppaneita. Hankkeiden kokonaisbudjetti oli yhteensä 42,6 miljoonaa euroa, josta ohjelmärahoituksen osuus 37 miljoonaa euroa. Lisäksi Kolarctic CBC -ohjelmasta rahoitettiin neljä hanketta, joissa on hankekumppaneita Kainuusta.

EU-ohjelmakaudella 2021–2027 kainuulaisille toimijoille merkittävin Venäjä-yhteistyön rahoitusinstrumentti on Interreg Karelia Next -ohjelma.

SWOT-analyysi

SWOT-analyysissa (kuvio 2) listataan strategiaproessin aikana havaittuja Kainuun Venäjä-yhteistyön vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Analyysi perustuu Kainuun työpajojen ja kyselyiden tuloksiin, Euregio Karelia -yhteistyöalueen SWOT-analyysiin, Kainuu 2040 tulevaisuusskenaarioihin, Barents Region Transport and Logistics -hankkeessa tehtyyn skenaariotyöhön World Transport Market and Logistics -selvitys (WSP Finland & Korkia Consulting, 2020) sekä muihin asiantuntijalähteisiin ja yhteistyön kokemuksiin.

Vahvuudet

Kainuu sijaitsee logistisesti edullisella paikalla suhteessa arktisen alueen mahdollisuuksiin, vaikka usein puhutaan negatiiviseen sävyyn alueen perifeerisyydestä. Kainuu on liikenneyhteistyössä osa Barentsin alueen verkostoa. Vartiuksen kansainvälinen rajanylityspaikka ja raideyhteys Venäjälle ovat Kainuulle merkittäviä paitsi fyysisen saavutettavuuden kannalta, myös rajanaapurin kanssa käytävän aktiivisen kanssakäymisen mahdollistajina. Yhteinen raja ja Vartiuksen rajanylityspaikan helppo saavutettavuus luovat edellytyksiä myös elinkeinoelämän yhteistyön kehittämiseksi.

Kainuulla on vakiintunut asema Euregio Karelia yhteistyöfoorumin toiminnassa sekä Barentsin euroarktisessa alueellisessa yhteistyössä. Se vahvistaa Kainuun asemaa kansainvälisissä verkostoissa ja arktisen alueen toimintakentässä.

Tasavertainen kumppanuus ihmisten välillä ja toimiva viranomaisyhteistyö koetaan tärkeäksi Venäjä-yhteistyössä. Rajakuntien välinen sekä ystävyyskuntasopimukseen perustuva kunta- ja paikallistason yhteistyö edistävät mutkattomia naapuruussuhteita ja vahvistavat jatkuvaa keskusteluyhteyttä ja vakautta raja-alueella. Vakaat yhteistyösuhteet ja jatkuva kanssakäyminen ihmisten välillä luovat ja vahvistavat Venäjä-osaamista ja myönteistä asenneilmapiiriä.

Kainuun ja Karjalan tasavallan yhteinen kulttuurihistoria tunnustetaan jo ennestään vahvuudeksi ja mahdollisuudeksi ja sitä on hyödynnetty esimerkiksi hankeyhteistyössä. Kulttuuriyhteistyö ja kulttuurivaihto tukevat kiinnostusta ja ymmärrystä naapuria kohtaan ja luovat tärkeää pohjaa kanssakäymiselle. Jatkossa tulee löytää myös uusia tapoja hyödyntää kulttuuria strategian tavoitteiden tukemiseksi. Koronapandemian nopeutettua digiloikkaa rajan molemmin puolin uudenlaiset toimintamuodot ovat monessa tapauksessa yhä realistisempi vaihtoehto.

Kostamuksen rakentamisen 1977–1985 myötä rajan toinen puoli ja siellä toimiminen tuli tutuksi merkittävälle osalle kainuulaisia. Siitä lähtien suomalaisia tuotannollisia yrityksiä on toiminut Kostamuksessa. Kainuussa on useita toimijoita, jotka toteuttavat säännöllistä rajan ylittävää yhteistyötä esimerkiksi erillisrahoitteisten yhteistyöhankkeiden kautta. Osaamis pohjaa yhteistyölle siis on.

Oppilaitosten välisellä yhteistyöllä vahvistetaan osaamista ja luodaan mahdollisuuksia helpottaa osaavan työvoiman puutetta Kainuun alueella.

Monimuotoinen luonto on Kainuulle selkeä vetovoimatekijä. Kansallispuistojen ja luonnonsuojelualueiden välillä tehdään rajanylittävää yhteistyötä. Kainuu kuuluu Fennoskandian vihreään vyöhykkeeseen, mikä osaltaan luo mahdollisuuksia muun muassa kestävän luontomatkailun kehittämiseksi.

Heikkoudet

Vaikka yhteistyösuhteet ja henkilökohtaiset yhteydet rajan yli ovat pitkäaikaisia, tarvitaan jatkuvasti lisää koulutusta naapurimaan kulttuurista ja kielestä. Ennakkoluulojen hälventämisen tarve ei ole hävinnyt, vaikka uudella sukupolvella on rajan ylittävän yhteistyön mahdollisuuksiin erilainen lähestymiskulma kuin vanhemmalla sukupolvella. Maailmanpolitiikan tapahtumat ja negatiivinen uutisoinnin sävy lisäävät ennakkoluulojen muodostumista, vaikka alueellisen ja paikallisen tason yhteistyö sekä henkilökohtaiset ystävyys- ja sukulaissuhteet rajan yli ovat pitkälti riippumattomia maailmanpolitiikan jännitteistä.

Vaikka yritykset ja yhteisöt tekevät yhteistyötä rajan yli, yleinen tuntuma on, että Kainuussa vallitsee jonkinasteinen näköalattomuus, eikä itärajan tarjoamia mahdollisuuksia nähdä tai uskalleta hyödyntää. Emme myöskään ole riippumattomia laajemmista yhteiskunnallisista kehityskuluista. Venäjän ja EU:n sekä Suomen ja Venäjän väliset suhteet väistämättä vaikuttavat yhteistyöhön jollakin tasolla.

Väestörakenteen negatiivinen kehitys, sekä nuorten ja koulutetun väestön poismuutto alueelta vaikeuttavat jo tällä hetkellä osaavan työvoiman riittävyyttä ja rekrytointia. Osaavan työvoiman puute heikentää alueen elinvoimaisuutta molemmilla puolilla rajaa.

Venäjä-yhteistyössä myös rahallisten resurssien ja tekijöiden puute koetaan heikkoutena. Erityisesti pienille organisaatioille hankerahoituksen hakeminen ja saaminen kansainvälisistä EU-rahoitusohjelmista on osoittautunut haastavaksi tehtäväksi. Projektin toteuttaminen edellyttää yleensä omarahoitusosuutta ja riittäviä henkilöresursseja, joita pienillä organisaatioilla ei välttämättä ole käytettävissä. Tämä yksipuolistaa hanketoimijoiden kirjoa ja siten estää hanke- ja Venäjä-yhteistyön osaamisen leviämistä laajempaan toimijakenttään.

Mahdollisuudet

Vakaat yhteistyösuhteet Venäjän lähialueiden toimijoiden kanssa edistävät vuoropuhelua kaikilla yhteistyön aloilla. Venäjä-yhteistyössä koetaan tärkeäksi henkilökohtaisten suhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen. Koronapandemia on osoittanut, että yhteistyökontaktien ylläpitoon on tarpeen kehittää uudenlaisia muotoja, jotta yhteistyö voi jatkua, vaikka matkustamista ja rajanylityksiä joudutaan rajoittamaan. Etäsovellusten avulla yhteyksiä on mahdollista pitää yllä, ja on huomattu, että toimivat etäyhteydet mahdollistavat entistä useammin tapahtuvaa kokoontumista ja laajemman osanottajajoukon osallistumista. Etäyhteyksien ja paikasta riippumattoman kanssakäymisen kehittämiseksi on tulevaisuudessakin tarvetta, esimerkiksi nuorille suunnattujen kansainvälisten tapahtumien ja rajan ylittävän etäopetuksen muodossa.

Yritysyhteistyön ja rajakaupan kehitykselle on tärkeää varmistaa Vartiuksen rajanylityspaikan toimivuuteen investoiminen myös tulevaisuudessa. Keskeisiä edunvalvonnan kohteita ja tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksia ovat elintarvikkeiden tuonnin mahdollistaminen Vartiuksen rajanylityspaikan kautta sekä hyväksytyn rajatarkastuspisteen perustaminen Vartiukseen luonnonmarjojen ja sienien tuontia varten. Edunvalvontatyötä tehdään Euregio Karelia yhteistyöfoorumien puitteissa.

Kestävän matkailun ja kulttuuripalveluiden kehittäminen rajat ylittävässä yhteistyössä edellyttää toimivaa infrastruktuuria rajan molemmin puolin. Rajamuodollisuuksien helpottaminen sähköisen viisumin käyttöön otolla Karjalan tasavallan kaikilla rajanylityspaikoilla (erityisesti Lyttä-Vartius) edistää kulttuuriyhteistyötä, matkailua ja rajan ylittävää liiketoimintaa.

Luontoarvojen tunnistaminen ja niihin liittyvien palvelujen kehittäminen koetaan merkittäväksi veto- ja pitovoimatekijäksi alueella.

Kainuussa on jo ennestään vahva dataklusteri ja Euroopan nopein suurteholaskentaan soveltuva LUMI- supertietokone (EuroHPC). Tavoitteena on saada Suomen sisäinen runkoreitti kulkemaan Kainuun kautta, jolloin Lumi-supertietokone ja sen ympärille kehittyvä datakeskusekosysteemi voisivat toimia Suomen hubina globaaleihin tietoverkkoihin ja yhdistää Koillisväylän kautta kulkevan datamerikaapelin (Arctic Connect) kautta toisiinsa kolme mannerta.

Jatkuvasti kehittyvät yhteydet tarjoavat mahdollisuuksia paitsi liiketoiminnalle myös etätyön lisääntymiseen löyhentäen työ- ja asuinpaikan välistä yhteyttä. Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomien työmuotojen kehittäminen voi olla tulevaisuudessa merkittävä kilpailutekijä, jolla voidaan houkutella yrityksiä ja ihmisiä muuttamaan Kainuuseen.

Taloudellisen yhteistyön kehittymiselle luovat potentiaalia erityisesti Karjalan tasavallan alueelle perustetut edelläkävijäalueet (erityistalousalueet, TOR). Kostamus on saanut edelläkävijäalueen statuksen vuonna 2019. Edelläkävijäalueet voivat tarjota muun muassa verohelpotuksia alueelle tehdyille investoinneille. Karjalan tasavalta on liitetty osaksi Venäjän arktista aluetta, mikä lisää tasavallan taloudellista kilpailukykyä ja luo uusia mahdollisuuksia yhteistyölle.

Vastuullisuus liiketoiminnassa on globaalisti nouseva trendi, ja sen merkitys kilpailutekijänä on noussut myös Venäjällä. Suomalaisille yrityksille tämä luo entistä paremman mahdollisuuden profiloitua laadukkaiden, kestävien ja ympäristöystävällisten tuotteiden ja palveluiden tarjoajina Venäjän-kaupassa. Verkkokaupan lisääntyminen tarjoaa uusia yhteistyömahdollisuuksia rajat ylittävään liiketoimintaan.

Kuntien, yritysten ja kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön vilkastuminen ja nuorten aktiivisempi mukaantulo ns. matalan kynnyksen kansainväliseen yhteistyöhön luo uusia toimintamuotoja ja mahdollisuuksia.

Luonnonvarojen jalostusastetta nostamalla ja kiertotalouden mahdollisuuksia hyödyntämällä voidaan vilkastuttaa liiketoimintaa rajan molemmin puolin. Yhteinen tarve tehostaa jätehuoltoa ja puhtaiden teknologioiden käyttöönottoa avaa uusia yhteistyömahdollisuuksia teknologiaviennille ja asiantuntijavaihdolle. Kainuun vahva osaaminen bio- ja kiertotaloudessa on merkittävä kilpailutekijä.

Opetus- ja TKI- yhteistyötä voidaan hyödyntää esimerkiksi yhteisissä rajanylittävissä kehittämishankkeissa ja laajentaa oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä rajat ylittäväksi toiminnaksi. Kansainväliset opiskelijat tulee nähdä arvokkaana potentiaalina ja panostaa heidän sitouttamiseensa raja-alueen kehittämiseen. Näin voidaan parantaa osaavan työvoiman saatavuutta rajan molemmin puolin.

Uhat

Kainuun haasteena on jo pitkään ollut alueen ikärakenne ja vähenevä väestö. Nuoria muuttaa pois, ja etenkin maaseudun ja rajaseutujen autioituminen on uhka Kainuussa. Maakunnan viime vuosien vahva aluetalouden kasvu on tuonut alueelle työvoimapulaa, mutta väestömäärä ei ole kasvanut samaan tahtiin. Koronavuosi 2020 on kuitenkin kääntänyt tulomuuttoa hyvään suuntaan Kainuussa: puolella Kainuun kunnista oli muuttovoittoa.

Tilastokeskuksen väestöennusteiden mukaan Kainuun väkiluku tulisi vähenemään vuoteen 2040 mennessä alle 59 200 henkilöön. Ennusteet eivät kuitenkaan ota huomioon alueen muuta kehitystä, suunniteltuja investointeja eikä maahanmuuton määrän mahdollista vaihtelua. Monipaikkaisuuden ja etätyön hyödyntämisen lisääntyessä ja turvallisen sekä viihtyisän elinympäristön arvostuksen kasvaessa ja realisoituvien investointien avulla Kainuun väestökehityksen suunta voi muuttua. Erityisesti tulisi panostaa nuorten, koulutettujen naisten pysymiseen Kainuussa tai muuttamiseen alueelle.

Nykyaikainen teknologia mahdollistaa täysipainoisen elämän myös Kainuun kylissä ja rajalla. Esimerkiksi Vartiuksen kylä rajanylityspaikan kupeessa tarjoaisi paljon kehitysmahdollisuuksia suomalais-Venäläisen yhteistyön siivittämänä. Maailmantilanteen uudessa normaalissa Kainuun tulee hyödyntää alueen vahvuudet ja panostaa saavutettavuuteen niin liikenteen, tietoliikenteen kuin palveluidenkin näkökulmasta.

Yhteishankkeiden toteuttamista ja kehittämistoimenpiteitä Kainuussa yleisellä tasolla jarruttaa jonkin verran kuntatalouden niukkuus. Haasteena on myös Venäjä-yhteistyössä tehostaa toimintaa tämän vaikutuksen minimoimiseksi ja hyödyntää kansainvälisiä verkostoja yhteistyössä entistä tehokkaammin. Rahoitusinstrumenttien ja resurssien väheneminen kuitenkin vaikeuttaa rajat ylittävien yhteistyöhankkeiden toteuttamista sekä investointien houkuttelua alueelle.

Ilmastomuutoksen vaikutukset ympäristön tilaan ja elinkeinotoimintaan ovat merkittävä uhka. Negatiivisia vaikutuksia voi aiheutua luonnon virkistyskäytölle ja luontomatkailuelinkeinolle esimerkiksi talvimatkailusesongin lyhenemisenä ja siitä johtuvana Kainuun matkailuvetovoiman vähenemisenä. Ilmastomuutoksella on merkittäviä negatiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen esimerkiksi pohjoisten lajien elinolosuhteiden heikentyessä.

Liiketoimintaympäristössä voi tapahtua ennakoimattomia muutoksia, joihin ei voida varautua, kuten vuonna 2020 levinnyt koronapandemia, jolla oli merkittäviä vaikutuksia maailmantalouteen ja kansainvälisen yhteistyön muotoihin.

Venäjä-yhteistyöhön voivat vaikuttaa myös EU:n ja Venäjän välinen pakotepolitiikka ja valuuttakurssien jyrkkä heilahtelu.

Lähdeluettelo

Barents Programme 2019–2021.

Euregio Karelia yhteistyöstrategia 2021–2027.

Kainuu 2020 tulevaisuusskenaariot.

Kainuun koulutusasiain neuvottelukunnalle 21.9.2020 lähetetyn kyselyn tulokset.

Kainuun liiton talousarvio vuodelle 2021. Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2021–2023. C:16.

Kainuun Venäjä-strategiaryhmän strategiatyöpajan 12.12.2019 yhteenveto.

Kainuun Venäjä-strategiatyön sidosryhmätilaisuuksien 29.–31.3.2021 yhteenveto.

WSP Finland & Korkia Consulting. (2020). World Transport Market and Logistics Project. KO1029: Barents Region Transport and Logistics.

YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030.

Liite

Vaikutusten arviointi. Kainuun SOVA-työryhmän laatima yhteenveto Kainuun Venäjä-strategian 2021–2027 vaikutusten arvioinnista.

Vaikutusten arviointi

Viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista säädetyn lain (SOVA-laki, 200/2005) 3§:n mukaan suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava, jos suunnitelman tai ohjelman toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Kainuun suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointiryhmä (SOVA-työryhmä) on käsitellyt Kainuun liiton Venäjä-strategiaa 2021-2027 tuomalla eri alojen asiantuntemusta arviointityöhön, keskustelemassa arvioinnin toteutuksesta ja tuloksista sekä tekemällä vaikutusten arvioinnin. Arviointi on laadittu painopisteittäin, sekä huomioiden läpileikkaavan teeman (taulukko 2). Vaikutusten tarkastelussa on käytetty apuna tarkastuslistaa Venäjä-strategian vaikutusten arviointiin. SOVA-työryhmä on vaikuttanut ohjelman valmisteluun ja kokoontunut arvioimaan ohjelmaa 28.5.2020 ja 8.4.2021. Vaikutusten arviointi on toteutettu yleispiirteisellä tasolla tarkastelun keskittyessä strategian eri painopisteisiin. Arviointiin liittyy epävarmuustekijöitä, koska yleispiirteinen ja pitkä aikaväli (2021-2027) toteutuu myös välillisesti eri vaikutusketjujen kautta.

Vaikutukset ilman strategiaa eli niin sanottu 0-vaihtoehto.

Venäjästrategian toteuttamisen ympäristövaikutukset ovat pääsääntöisesti positiivisia ja Venäjä-strategian toteuttamatta jättämisellä suurin vaikutus on väestöön. Mikäli venäjästrategian mukaisia painopisteiden toimenpiteitä ei kuitenkaan toteutettaisi, todennäköisesti esille tuodut asiat toteutuisivat muutenkin osittain. Venäjäyhteistyö on vahvaa Kainuussa ja tätä edistää myös Euregio Karelian yhteistyöstrategia 2021-2027 sekä Barentsin ohjelman 2019-2023 tavoitteet.

Vaikutusten arvioinnin yhteenveto

Venäjästrategia on tavoitteiltaan yleispiirteinen ja tästä johtuen vaikutusten arviointi on yleispiirteistä. Venäjästrategian vaikutusten arviointiin vaikuttaa tulevaisuuden ennakkoinnin epävarmuus. Ohjelman toimenpiteiden myönteisten vaikutusten todennäköinen toteutuminen vaihtelee. Lisäksi strategian toimenpidesuosituksilla on muitakin myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia, joita ei ole kaikkia pystytty arvioimaan. Venäjästrategian luonnoksen vaikutuksia on arvioitu kahden vaihtoehdon kautta eli toteutuvan ja niin sanotun 0-vaihtoehdon kautta. Koronaepidemian vaikutukset tulevat todennäköisesti näkymään strategian käytäntöönpanossa ja toteutuksessa, mikä vaikuttaa osaltaan myös vaikutuksiin. Merkittävimmät myönteiset vaikutukset kohdistuvat kaikissa painopisteissä väestöön ja kulttuuriympäristöön. Läpileikkaava teema ottaa huomioon YK:n kestävän kehityksen mukaisen toimintaohjelman Agenda 2030 mukaiset periaatteet (kulttuurisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä toiminta), joiden katsotaan vaikuttavan positiivisesti kaikkiin painopisteisiin.

Taulukko 1. Vaikutusten arvioinnin arviointiasteikko

++	Merkittäviä myönteisiä vaikutuksia	+/-	Sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia
+	Myönteisiä vaikutuksia	-	Kielteisiä vaikutuksia
0	Ei todennäköistä vaikutusta	- -	Merkittäviä kielteisiä vaikutuksia

Taulukko 2. Venäjä-strategian vaikutusten arviointi painopisteittäin.

Painopisteet	Arvioidut vaikutukset				
	Vaikutukset väestöön	Vaikutukset luontoon ja luonnonvaroihin	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Vaikutukset kulttuuriympäristöön	Taloudelliset vaikutukset
Arjen hyvinvointi ja osaaminen	++	+	+	++	+
Elinkeinojen kehittäminen	++	+/-	+	+	+
Saavutettavuuden infra	+	+/-	+	+	+
Läpileikkaava teema: Sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristöllinen kestävyys	+	+	+	+	+

Tarkistuslista

Vaikutukset väestöön: terveyteen, turvallisuuteen, palveluihin, yhteisöllisyyteen, asumis- viihtyvyyteen, virkistysmahdollisuuksiin, koulutukseen, työllisyyteen, hyvinvointiin, sukupuolien väliseen tasa-arvoon.

Vaikutukset luontoon ja luonnonvaroihin: luonnon monimuotoisuuteen, eliölajeihin, kasvillisuuteen, maaperään, vesistöihin, ilmaan, ilmastotekijöihin, kuormitukseen/päästöihin, uusiutuviin/uusiutumattomiin luonnonvaroihin, luonnonvarojen hyödyntämiseen.

Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen: aluerakenteeseen, yhdyskuntarakenteen hajautumiseen/tiivistymiseen, energian kulutukseen, liikennejärjestelmiin, jätteiden määrään.

Vaikutukset kulttuuriympäristöön: kulttuuriin, kulttuuriperintöön, maisemaan, maisemakuvaan- ja imagoon, muinaisjäännöksiin, rakennettuun ympäristöön.

Vaikutukset talouteen: aluetalouteen, yritystoimintaan, kuntatalouteen, kustannustehokkuuteen, alue- ja yhdyskuntatalouteen.

Julkaisuluettelo

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

Sarja A

- A:1 Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOTSU 2014–2015 (2013)
- A:2 Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2015–2016 (2014)
- A:3 Kainuu-ohjelma (2014)
- A:4 Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan selostus (2014)
- A:5 Kainuun 1. vaihemaakuntakaava (2015)
- A:6 Viestinnän linjaukset 2016–2020 (2015)
- A:7 Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2016–2017 (2015)
- A:8 Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2017–2018 (2016)
- A:9 Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava (2016)
- A:10 Kainuu-ohjelma, Maakuntasuunnitelma 2035, Maakuntaohjelma 2018–2021 (2017)
- A:11 Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma TOPSU 2019–2020 Kasvua Kainuuseen (2018)
- A:12 Kainuun tuulivoimamaakuntakaava (2019)
- A:13 Viestinnän linjaukset 2021–2024 (2021)
- A:14 Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2021–2022 (2021)

Sarja B

- B:1 Kainuu – kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuvatutkimus (2013)
- B:2 Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti (2013)
- B:3 Kainuun ympäristöohjelma 2020 (2013)
- B:4 Kainuun Venäjä -strategia 2020 (2013)
- B:5 Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys (2013)
- B:6 Kainuun kaupan palveluverkkoselvitys (2013)
- B:7 Selvitys Kainuun biotalouden aluetalousvaikutuksista – Kainuun biotalouden aluemallinnus. (2014) Aluekehityssäätiö & Helsingin yliopisto, Ruralia-Instituutti (2014)
- B:8 Kainuun maakuntakaavan seurantaraportti 2015 (2015)
- B:9 Selvitys digitalisaation mahdollisuuksista Kainuussa. Kainuun ennakkointihanke, Ramboll Management Consulting (2015)
- B:10 Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Vaikutukset NATURA 2000 -verkoston alueisiin (2015)
- B:11 Ekologiset yhteydet, luontomatkailu ja hiljaiset alueet Kainuun aluekehityksessä ja maakuntakaavoituksessa. ELMA-hankkeen loppuraportti (2016)
- B:12 Kainuun maakunnallisesti arvokkaat rakennushistorialliset kohteet (2018)
- B:13 Kainuun matkailustrategia 2018–2021 (2018)
- B:14 Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelma (2018)
- B:15 Luonnollisesti – Kainuu, Kainuun maakuntakuvatutkimus 2017 (2017)
- B:16 Kainuun kaivannaissstrategia 2019–2025 (2019)
- B:17 Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2019–2022 (2019)
- B:18 Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan seurantaraportti (2020)
- B:19 Monipaikkaisuus Kainuussa (2021)
- B:20 Naisnäkökulmaa Kainuuseen (2021)
- B:21 Kainuun Venäjä -strategia 2021–2027 (2021)

Sarja C

- C:1 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013 (2013)
- C:2 Kainuun liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma 2014–2016 (2013)
- C:3 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2014 (2014)
- C:4 Kainuun liiton toiminta- ja taloussuunnitelma 2015–2017 ja talousarvio 2015 (2014)
- C:5 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2015 (2015)
- C:6 Talous- ja toimintasuunnitelma 2016–2018 ja talousarvio 2016 (2015)
- C:7 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2015 (2016)
- C:8 Talous- ja toimintasuunnitelma 2017–2019 ja talousarvio 2017 (2017)
- C:9 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2016 (2017)
- C:10 Talous- ja toimintasuunnitelma 2018–2019 ja talousarvio 2018 (2017)
- C:11 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017 (2018)
- C:12 Talous- ja toimintasuunnitelma 2019–2020 ja talousarvio 2019 (2018)
- C:13 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2018 (2019)
- C:14 Talous- ja toimintasuunnitelma 2020–2021 ja talousarvio 2020 (2019)
- C:15 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019 (2020)
- C:16 Talous- ja toimintasuunnitelma 2021–2023 ja talousarvio 2021 (2020)
- C:17 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2020 (2021)

Sarja D

- D:1 Kainuun seudullisesti merkittävät ampumaradat 2013 (2013)
- D:2 Yhteisöllisyydellä turvallisuutta Kainuussa.
Kainuun turvallisuussuunnitelma 2015–2018 (2015)
- D:3 Vuokin reitti Vienaan toimintamalli (2017)
- D:4 Toisen maailmansodan sotahistoriakohteet Kainuun maakuntakaavoituksessa (2019)

A close-up photograph of a hand pouring tea from a rustic, dark iron teapot into a white ceramic cup with a floral pattern. The cup sits on a matching saucer. In the background, another cup and a glass vase with flowers are visible on a dark table. The text "Yhdessä olemme enemmän" is overlaid in white, bold, sans-serif font.

**Yhdessä olemme
enemmän**

Вместе мы сильнее